

Oponentský posudek na diplomovou práci Martina Hlaváče „Osobnost Karla Engliše očima současníků“

(UK-FF, ÚHSD, Praha 2007, 113 s. + 15 příloh, summary)

Osobnost Karla Engliše má své pevné místo zejména v dějinách první republiky. Jeho sociální vzestup, ale i pád, je téměř symbolicky spojen s dějinnými zvraty v českém prostředí. Karel Engliš byl nositelem určitého typu hodnotového kodexu formovaného ještě před vznikem samostatného Československa na počátku jeho kariérního vzestupu, který kulminoval poté, co zaujal významné postavení ve struktuře nových, tentokrát již československých elit politických, národohospodářských i vědeckých. Jakkoli otázky hospodářské, zejména pak finanční, představovaly politikum prvního řádu, Karlu Englišovi, který na řešení mnohých z nich měl klíčový význam, česká historiografie dosud nevěnovala systematickou pozornost. Předkládaná diplomová práce si mj. klade za cíl vymezit role Karla Engliše v české společnosti a prezentovat typ politika, vědce či obecně intelektuála setrvávajícím na svém vyprofilovaném mravním i hodnotovém kodexu přes proměny ideologického milieu.

Diplomant, jak o tom průkazně svědčí seznam použitých pramenů a literatury, přistoupil k zpracování vyčteného tématu s mimořádnou důkladností a pečlivostí. Z archivních fondů vytěžil maximum ze skupin personalia a korespondence, kontaktoval rodinné příslušníky, kteří mu poskytli některá varia. Vytěžil stávající literaturu, pracoval i s literaturou dobovou, vydatně těžil z memoárů, v první řadě F. Weyra. Heuristickou práci je třeba v každém případě ocenit, zvláště když prameny vzhledem ke své výpovědní povaze poskytují relevantní údaje k vyčtenému tématu jen sporadicky a torzovitě.

Zvolený přístup k analýze osobnosti Karla Engliše a vymezení jeho sociálních rolí ve společnosti je netradiční a dle mého názoru originální. Přístup „jak byl vnímán“ současníky umožňuje konstruovat vzhled do struktury společnosti i jejích mechanismů. Englišovo působení v křesle ministerstva financí se ve větší či menší míře dotýkalo života v podstatě všech sociálních skupin, bylo by možné každou z nich (dělňictvo, živnostnictvo, učitelé, podnikatelé atd.) pokládat za „kolektivního současníka“, prostřednictvím zájmových organizačních struktur (politická strana, odbory, zájmové svazy aj.) a jejich tiskových orgánů pak konstruovat „obraz“ Englišovy osobnosti. Pravda, bylo by to technicky možné v podstatě jen v momentech jejich reakce na Englišovu legislativní či jinou iniciativu (státní půjčky, dotování mouky, daňová reforma, devalvace aj.). Neméně přínosná by byla analýza soudů příslušníků politických či hospodářských elit o Englišovi (např. Masaryka, Preisse). Bylo by

možné rozkrývat osobní sítě, vyhodnocovat funkčnost jednotlivých typů jednání atd. Takovýto přístup by umožnil zřetelněji prokreslit vnímání K. Engliše jako aktéra reprezentanty politických či hospodářských elit a vyhodnotit jeho kredit i akční potenciál. Takovýto přístup akcentuje zejména funkčnost aktéra v sociálním životě.

Diplomant ale hlavní důraz položil na Engliše jako člověka. Jeho text prozrazuje hlubokou zaujatost jeho osudem, neváhám říci, že i nemalou míru svazující úcty umocněná z rozhovorů s prof. F. Vencovským, posledním z věrných Englišových žáků. Snad právě proto M. Hlaváč podřídil strukturu své diplomové práce standardnímu životnímu běhu, přičemž svědectví současníků více méně glosují charakterové rysy, činnost a vůbec jednotlivé profilující události. Tím ovšem způsobil jistý nesoulad své práce s jejím názvem – patrně se tak stalo vzhledem k povaze pramenného materiálu, ale i literatury a nečetnosti svědectví současníků. Důraz na Englišovu „lidskou dimenzi“ vedl diplomanta mnohdy až k přebujelé narativnosti - viz např. 1. kapitola – Začátky. Není přitom zbytečná, jejím těžištěm je Englišovo formativní období tolik důležité pro pochopení jeho pozdějšího chování a jednání.

Vzhledem k vydaným obsáhlým pamětem Weyrovým diplomant dává velký prostor právě jim. Jeho znalostní záběr by mu ale dovolil konstruovat hodnocení Karla Engliše jinými současníky. Ve vlastní textu je takové hodnocení nezřetelné – diplomant by se tedy mohl v obhajobě vyslovit k otázce, jak Engliše viděl např. Masaryk, Preiss či Vencovský a co z jejich interpretací lze vyvodit. Práce není prosta drobných nedostatků. Tak např. na s. 43 by výrok Mayr-Hartinga potřeboval časové vřočení nehledě k tomu, že jmenovaný nikdy nebyl ministr vnitra, stejně tak A. Eliáš nikdy nebyl ministrem národní obrany (s. 65). V dataci mnichovské dohody (s. 75) snad se jedná jen o překlep. Některé formulace jsou nejasné (např. s. 44, 1-2 ř.) či si protiřečí, jako např. v případě pojetí měny (ss. 41, 43, 55). Zbytečné jsou prohřešky jazykové (např. s. 56 či 72).

Přes uvedené problémy je třeba konstatovat, že předkládaná diplomová práce podává ucelený obraz Englišova života a díla s poctivou snahou vnést do něj nový interpretační úhel. M. Hlaváč koncipoval svou práci na základě rozsáhlých znalostí nejen příslušné literatury, nýbrž i pramenů, které ne plně v ní zhodnotil. Jeho text je sdělný a čtivý, pohříchu spíše popisný. Příloha je funkční, má svou vypovídací hodnotu a v zásadě je provázaná s textem. Závěrem lze konstatovat, že předkládaná diplomová práce splňuje stanovené požadavky, a proto ji plně doporučuji k obhajobě.

Návrh hodnocení:

V Praze dne 19. 05. 2007

doc. PhDr. Drahomír Jančík, CSc.